

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΗ: ΜΙΑ ΦΕΜΙΝΙΣΤΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΒΙΑΣ

«Ποιους λόγους θα είχαν οι γυναίκες να επαφίενται στο κράτος για να τις υπερασπιστεί, εφόσον είναι ακριβώς αυτό που οπλίζει όσους μας χτυπούν;»

Αυτό αναρωτιέται η Φρανσουάζ Βερζές στο βιβλίο της με τίτλο «Μια φεμινιστική θεωρία της βίας». Για μια αντιρατσιστική πολιτική της προστασίας.¹ Η πρόσφατη μετάφραση που έπεσε στα χέρια μας, ξετυλίγει τις «πολιτικές της προστασίας» απέναντι στη βία κατά των γυναικών, διατυπώνει προτάσεις και προτείνει λύσεις. Εμείς, έχουμε τα μάτια και τα αυτιά μας ανοιχτά για τέτοιου είδους εκδόσεις για έναν και μόνο λόγο: όσον αφορά τις κρατικές πολιτικές προστασίας είναι πασιφανές ότι το ελληνικό κράτος έχει βάλει τα δυνατά του. Μάλιστα, δεν είναι λίγες οι φορές που έχουμε υποστηρίξει σε τούτο το περιοδικό ότι οι εξαγγελίες περί προστασίας των γυναικών και των ανηλίκων συνθέτουν ταξικές πολιτικές σε βάρος της εργατικής τάξης.² Παρόλα αυτά, ο λόγος και οι καλές ιδέες που παράγονται γύρω από το ζήτημα είναι ανεξάντλητοι. Οπότε, πάμε να το δούμε βήμα-βήμα.

Πρόνοια VS ποινική δικαιοσύνη (η μήπως πάνε χέρι-χέρι;)

Αρχικά να πούμε ότι η συγγραφέας εμπνέεται εμφανώς από τη διαμάχη που διεξάγεται μεταξύ των φεμινιστικών οργανώσεων της Αμερικής, η οποία αφορά τη διαμόρφωση της διαχείρισης της ενδοοικογενειακής βίας τις τελευταίες δεκαετίες. Μερίδες αυτών των οργανώσεων υπερθεματίζουν υπέρ της προστασίας των γυναικών και ισχυρίζονται ότι η τροπή που έχει πάρει έχει εναποθέσει εξ ολοκλήρου τις ελπίδες της στους μπάτσους και στα δικαστήρια, συνθήκη που βρίσκουν προβληματική. Η εμφάνιση αυτού που ονομάζουν «σωφρονιστικό φεμινισμό» τοποθετείται την περίοδο που θεσμοθετήθηκε στις ΗΠΑ η ενδοοικογενειακή βία ως έγκλημα ενταγμένο στο ποινικό δίκαιο και κατοχυρώθηκε νομικά η υποχρέωση της αστυνομίας να παρεμβαίνει σε κάθε περιστατικό ενδοοικογενειακής βίας, προχωρώντας σε σύλληψη του κακοποιητή. Οι αριστερές φεμινίστριες που συμμετέχουν σε αυτόν τον διάλογο, ισχυρίζονται πως η προσδοκία ότι η περισσότερη αστυνόμευση και οι βαρύτερες ποινές θα προστατέψουν τις γυναίκες αποτυγχάνει και χτυπά δυσανάλογα τις εργατικές και μεταναστευτικές κοινότητες.

Σε αυτό το σημείο η αναγνώστριά μπορεί να πέσει στην παγίδα και να αναθαρρήσει διαβάζοντας πως το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης είναι ένας ρατσιστικός και σεξιστικός θεσμός -δεν την λες εξάλλου και άσχημη αφετηρία. Τη συμβουλεύουμε, ωστόσο, να δώσει λίγο χρόνο να ξεδιπλωθεί ολόκληρη η συλλογιστική. Η Βερζές δίνει credits σε αυτήν την άποψη και, ήδη από την εισαγωγή του βιβλίου, οραματίζεται τις πολιτικές της προστασίας όπως κατά τη γνώμη της θα έπρεπε να είναι: «Μια πολιτική εμπνευσμένη από εμπειρίες κατά τις οποίες κοινότητες, ακτιβιστικές ομάδες και επαγγελματίες της υγείας, του δικαίου, της εκπαίδευσης έχουν ανακαταλάβει τον τομέα της προστασίας», ενώ σε άλλο σημείο διαβάζουμε ότι «ο σωφρονιστικός φεμινισμός αναζητά το κοινωνικό αντίδοτο μέσα από τις παρεμβάσεις της ποινικής δικαιοσύνης, αντί να το αναζητά μέσα από ένα αναδιανεμητικό κράτος πρόνοιας, και [...] κατατείνει στην αγαθοεργία των προνομιούχων έναντι της ενδυνάμωσης των καταπιεσμένων.» [σελ. 21].

Η επιλεκτική τύφλωση τέτοιων αριστερών απόψεων στην αναγνώριση της κρατικής βίας μόνο στο πρόσωπο του δικαστή, του εισαγγελέα και στη σφαίρα του μπάτσου δεν μας είναι άγνωστη. Αντίθετα, αν κοιτάξει κανείς την ιστορία μας θα το διαπιστώσει με γυμνό μάτι: η ανάδειξη του κράτους πρόνοιας (αυτού που η Βερζές παρουσιάζει ότι έρχεται «να ενδυναμώσει τους καταπιεσμένους») ως εξίσου υπαίτιο για την πειθάρχηση της εργατικής τάξης έχει αποτελέσει αναπόσπαστο κομμάτι του πολιτικού μας λόγου από τα γεννοφάσκια μας. Όπως επίσης και η αδιαπραγμάτευτη ιδέα ότι υπάλληλοι που στελεχώνουν τους προνοιακούς μηχανισμούς δεν έχουν τίποτα να χωρίσουν με τους δικαστές και τους μπάτσους -άλλωστε και οι δύο μπάντες σωφρονιστικό ρόλο αναλαμβάνουν. Οπότε, προς τι αυτό το ψευδοδίλημα; Ένα γρήγορο συμπέρασμα που μπορούμε να βγάλουμε είναι ότι η συγγραφέας κανένα πρόβλημα δεν έχουν με τις πολιτικές της προστασίας αρκεί να χωράνε και να λαμβάνουν υπόψη επαρκώς το σινάφι της. Αλλά έχει κι άλλο.

Προστασία σημαίνει πρόληψη (απ' την πρόληψη ποιος θα μας προστατεύσει;)

Στο επόμενο κεφάλαιο η Βερζές υποστηρίζει ότι η προβληματική εκτροπή των κρατικών πολιτικών της προστασίας είναι ότι δεν απλώνουν επαρκώς τις φειτούρες τους στις γυναίκες και στους ανήλικους της εργατικής τάξης, οι οποίοι παραμένουν αποκλεισμένοι από τις παροχές τους (κι όμως, το είπε). Προκειμένου να στοιχειοθετήσει αυτή την άποψη, κάνει μια αναδρομή σε γεγονότα που θεωρεί σημαντικά στη γαλλική επικαιρότητα, ξεκινώντας από τα τέλη του 2019, μια ανάσα πριν ξεκινήσει η κολασμένη 2ετία του 2020-2022. Ήταν τότε που η κυβέρνηση και τα μίντια αποφάσισαν να εσωτερικεύσουν την έννοια της γυναικοκτονίας, οι εφημερίδες βομβάρδισαν με καθημερινές καταμετρήσεις γυναικών που σκοτώθηκαν, μεγάλες διαδηλώσεις έλαβαν χώρα στο Παρίσι με συνθήματα του είδους «Για τις δολοφονημένες γυναίκες, η πατρίδα αδιαφορεί!». Τελικά, οι μεγάλες διαδηλώσεις ζήτησαν κάτι εκατομμύρια από την πατρίδα. Στο ίδιο μήκος κύματος η Βερσέζ γράφει:

Προκειμένου να καταπολεμηθεί η βία και να ανακοινωθούν μέτρα πρόληψης και κατάρτισης. Προς το παρόν, αντιμετωπίζουμε τη βία αφού διαπραχθεί: κάπως σαν να φροντίζαμε, στην περίπτωση της οδηγικής ασφάλειας, μόνο όσους παθαίνουν ατύχημα, χωρίς να αναλαμβάνουμε προληπτική δράση. Απαιτείται αλλαγή πλεύσης. [σελ. 49]

Πως θα επιτευχθεί η πρόληψη και η κατάρτιση δεν μας το διευκρίνισε, παρόλα αυτά έχουμε κάτι εμπειρίες στην καμπούρα μας από τις ντόπιες κρατικές πολιτικές να απαριθμήσουμε. Ας πούμε, την ίδια περίοδο στην οποία ανατρέχει η Βερζές, το ελληνικό κράτος έσκιζε τα ιμάτια του για την προστασία των γυναικών, κάτι που οδήγησε σε αντίστοιχα αιτήματα κατάρτισης και πρόληψης. Τα αιτήματα αυτά με τη σειρά τους, οδήγησαν στην αναδιοργάνωση της αστυνομίας και των προνοιακών δομών, εξοπλίζοντας τους με νέα εργαλεία να επιτελούν το θεάρεστο έργο τους. Έκτοτε, ξεχυθήκαν στα μήκη και στα πλάτη της χώρας, αναζητώντας «σημάδια κακοποίησης» μέσα στις εργατικές γειτονιές, ενώ όσες τελικά εμπλακούν σε καταγγελία κακοποίησης (συχνά χωρίς τη θέληση τους) παγιδεύονται σε ένα σφικτό πλέγμα κρατικών μηχανισμών παρανομοποίησης, το οποίο θυμίζει την πολιτική της περιστρεφόμενης πόρτας: ο φάκελος μπορεί να ανοίξει από πολλαπλούς καλοθελητές -το σχολείο, το νοσοκομείο, την κλήση ενός ρουφιάνου- και η ίδια η ύπαρξη του μπορεί να αποτελέσει πειστήριο προβληματικού περιβάλλοντος και εγκληματικής

Αυτό είναι το εξώφυλλο της έκδοσης για την οποία μιλάει το κείμενο μας.

συμπεριφοράς για οποιοδήποτε μέλος της οικογένειας. Κατά τα άλλα, μόνο να καγκάσουμε μπορούμε μπροστά στον διορατικό παραλληλισμό της Βερζές μεταξύ «προστασίας των γυναικών» και «οδηγικής ασφάλειας», μιας που και τα δύο τα έχουμε δει να οδηγούν στον πολλαπλασιασμό των μπάτσων και στην στοχοποίηση της εργατικής τάξης.

Φέρτε κι' άλλη προστασία (γιατί είχαμε και λίγη)

Αλλά δεν ιδρώνει καθόλου το αυτί της Βερζές. Στην συνέχεια υπενθυμίζει στις αναγνώστριες της ότι σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να πάψουν οι φεμινιστικές οργανώσεις να διεκδικούν μερίδιο από την πίτα και να ζητούν από το κράτος τους να διαθέτει προϋπολογισμό για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας [σελ. 50], καθώς το ζήτημα με το οποίο πρέπει να αναμετρηθούν «είναι το αποτέλεσμα πολιτικών επιλογών που χαράσσουν μια γραμμή ανάμεσα σε γυναίκες που έχουν δικαίωμα στην προστασία και σε εκείνες που αποκλείονται από αυτήν» [σελ. 43]. Για λόγους οικονομίας αυτού του κειμένου, κι επειδή το έχουμε αναλύσει παραπάνω, δεν θα σχολιάσουμε κάτι άλλο, αφήνοντας αυτή την ... τυπική δήλωση κοινών συμφερόντων να μιλήσει από μόνη της.

Όσον αφορά την επιμονή της να ισχυρίζεται ότι πρέπει να διεκδικηθούν περισσότερες πολιτικές προστασίας για την εργατική τάξη, αυτό είναι και το πιο εξοργιστικό επιχείρημα αυτού του κειμένου. Κατά τα λεγόμενα της, η δουλειά και η αποικιοκρατία έχουν σημαδέψει τα σύγχρονα κράτη, συνεπώς η κριτική προς τις κρατικές πολιτικές προστασίας θα πρέπει να λαμβάνει εξίσου υπόψη τη διάσταση της φυλής εκτός του φύλου και της τάξης. Ανάμεσα στα επιχειρήματα, διαβάζουμε ότι η παιδική προστασία είναι ένα προνόμιο «που παίρνει ως μέτρο ένα παιδί λευκό, αρσενικό και από αστική οικογένεια. Το παιδί αυτό -αγόρι- αν είναι καλής καταγωγής, θα έχει εξασφαλισμένη την προστασία του έθνους» [σελ. 77]. Κατά την άποψη της, οι μετανάστες παραμένουν αποκομμένοι από την παιδική ηλικία και την αναγνώριση της πιθανής «κακοποίησης» τους, κάτι που οδηγεί στη συνθήκη που «ενώ πολλαπλασιάζονται οι νόμοι περί προστασίας και ποινικοποίησης των εγκλημάτων κατά ανηλίκων, υπάρχουν ανήλικα κορίτσια και αγόρια που δεν έχουν δικαίωμα στην προστασία».

Σίγουρα θα συμφωνήσουμε στην πύκνωση των νομοθεσιών γύρω από την προστασία των τελευταίων χρόνων. Από την άλλη, αν υπάρχουν κάποιοι οι οποίοι έχουν φάει στην μούρη την αφήγηση που τους θέλει ταυτόχρονα θύματα και θύτες βίας και κακοποίησης και που το κράτος, οι ειδικοί και τα αφεντικά πρέπει να πέσουν από πάνω τους, αυτοί είναι σίγουρα οι ανήλικοι. Και ακόμα πιο σίγουρα οι μετανάστες και οι μετανάστριες. Τι κι αν έχουμε δει τις ΜΚΟ, τις δομές παιδικής προστασίας και τα στρατόπεδα κράτησης να μαζεύουν στις πλάτες τους δεκαετίες προϋπηρεσίας «σωσίματος» των ανήλικων μεταναστών από τον «κακό τον δρόμο»; Η Βερζές ζητάει κι άλλους.

Τελικά, ως απόδειξη για το ότι τα κράτη αρνούνται πεισματικά το «δικαίωμα στην παιδική ηλικία» στους μετανάστες αναφέρει ότι:

Στο θέμα αυτό, μπορούμε επίσης να αναφέρουμε τις μετρήσεις οστικής ηλικίας που χρησιμοποιούνται για να ορίσουν αν ένας μετανάστης είναι ανήλικος ή ενήλικος. Μόνο που οι συγκεκριμένοι υπολογισμοί, οι οποίοι βασίζονται σε στατιστικά δεδομένα συγκεντρωμένα μεταξύ 1935-1941 από παιδιά εύπορων οικογενειών [...] δεν μπορούν να θεωρηθούν αξιόπιστοι. «Ένας έφηβος 14 ετών μπορεί να παρουσιάζει οστική ωριμότητα ενήλικα», δηλώνει η δικηγόρος Ιζαμπέλ Ζριμπί. [σελ. 76]

Οι μετρήσεις, λοιπόν, που καθορίζουν την ανηλικότητα των μεταναστών πρέπει να γίνουν πιο συμπεριληπτικές! Εδώ θα αρκετούμε να πούμε το εξής: Γνωρίζοντας τις ντόπιες πολιτικές μετανάστευσης, οι μετρήσεις είναι ακριβώς αυτές που έχουμε δει να διαμορφώνουν τις λειτουργίες των camps, να κρίνουν το κατά πόσο ο εκάστοτε ανήλικος «βρίσκεται σε κίνδυνο», να τίθεται κάτω από ποινική μεταχείριση, να απομακρύνεται από όποια κοινότητα τον στηρίζει.³ Οπότε, το πιάνετε το υπονοούμενο: αν οι πολιτικές προστασίας είναι οι ίδιες που μετρούν, καταγράφουν και επιτηρούν κάθε πτυχή της ζωής μας, τότε το αίτημα για «περισσότερη προστασία» δεν είναι παρά η επιθυμία για έναν ακόμη πιο πνιγηρό μηχανισμό ελέγχου -ντυμένο με τη γλώσσα της φροντίδας.

Σε εμάς στοχεύουν

Όπως, λοιπόν, καταλαβαίνετε διαφωνούμε με τη Βερζές. Η συνύπαρξη του λόγου περί προστασίας των γυναικών και προστασίας των ανηλίκων δεν ανατιμά ούτε τις γυναίκες ούτε την εργατική τάξη. Δεν πρόκειται για κάποιου είδους «κινηματικό κεκτημένο», αλλά για το πιο πρόσφατο επεισόδιο ταξικών πολιτικών τις οποίες έχουμε δει να ξεδιπλώνονται με πάταγο την τελευταία πενταετία. Είναι αυτές που έχουν πάρει εκ νέου κατηγορίες πληθυσμού όπου

θύματα και θύτες έχουν ασαφή όρια μεταξύ τους: η κακοποιημένη γυναίκα μπορεί να μετατραπεί σε κακοποιητική μάνα και το παραμελημένο παιδί σε παραβατικό έφηβο.

Δείτε για παράδειγμα το εξής: το κείμενο κλείνει κάνοντας μια αναδρομή στην τελευταία πενταετία. Η πανδημία έπληξε, σύμφωνα με την αφήγηση αυτή, περισσότερο την εργατική τάξη, καθώς βρισκόταν αποκομμένη από την φροντίδα και την ιατρική κάλυψη. Η περιβαλλοντική κρίση και οι φυσικές καταστροφές πλήττουν από τότε ανεπανόρθωτα την ανθρωπότητα. Κι ενώ βλέπουμε τη συγγραφέα να ευθυγραμμίζεται πλήρως με την κρατική γλώσσα των αλληπάλληλων κρίσεων, τελικά καταλήγει και στον αιώσιο στόχο της: την εργατική τάξη. Εκεί, το βιβλίο παραμερίζει διακριτικά τον υποτιθέμενο αντιρατσισμό του και διαπιστώνει ότι από την καραντίνα και μετά φανερώθηκε όσο ποτέ από που προέρχεται η βία κατά των γυναικών:

Ενώ όμως αυτά τα περιστατικά βίας μπορούν να λάβουν χώρα σε οποιοδήποτε σπίτι, αστικό ή φτωχικό, τα οικήματα των λαϊκών τάξεων, τα κακοκατασκευασμένα, τα στενάχωρα, τα αφημένα στη τύχη τους από τους κρατούντες, τα εντείνουν. [σελ.151]

Έτσι είναι. Οι δοξολογίες των πολιτικών προστασίας και του κράτους πρόνοιας δεν έχουν καμία κάψα να σώσουν τις γυναίκες. Αντίθετα, στοχεύουν στο να θέσουν στο στόχαστρο τους τόπους που αναπαράγεται η εργατική δύναμη. Και όσο περισσότερο αποδείξουν ότι είναι αφημένη στην τύχη της, κλεισμένη σε κακοκατασκευασμένα οικήματα που εκκολάπτουν τη βία, τόσο περισσότερο θα την εγκλωβίσουν σε πλέγματα προνοιακών-κατασταλτικών-σωφρονιστικών μηχανισμών, τα οποία είναι ικανά να εκτείνονται παντού: από το σπίτι μέχρι τη φυλακή, από την πλατεία μέχρι το δικαστήριο, από το σχολείο μέχρι τη γήπεδα. Ευχαριστούμε, αλλά δεν θα πάρουμε.

Έτσι που λέτε. Πιστές στην ιδέα ότι οι πολιτικές μας κατευθύνσεις πρέπει να διατρέχονται από το διαχωριστικό τρίπτυχο φύλο, φυλή και τάξη, βρίσκουμε την κριτική σε τέτοιου είδους πολιτικές πιο επίκαιρη από ποτέ. Η ανάδειξη του «γυναικείου ζητήματος» ως ταξικό ζήτημα βρίσκει μπροστά της το συμπαγές κρατικό μονοπώλιο του λόγου. Αλλά δεν μένουμε μόνο εκεί. Στο τεύχος του περιοδικού που κρατάτε στα χέρια σας, εγκαινιάζουμε και μια καινούρια στήλη με τον τίτλο wandering wombs. Στόχος της είναι να βάλει αυτή την αντίληψη να δουλέψει ενάντια στους πολεμικούς καιρούς που ζούμε. Να αναδείξουμε πως, μέσα σε αυτούς τους πολεμικούς καιρούς, αναδιοργανώνεται βίαια το κοινωνικό εργοστάσιο και οι τόποι αναπαραγωγής μας. Και τελικά να επανεφεύρουμε τη γλώσσα και τα εργαλεία που μας είναι αναγκαία για να μιλήσουμε στο σήμερα.

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΤΥΝΟΜΕΥΣΗ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΕΙ ΟΛΟΥΣ

Το ελληνικό κράτος πάντως -αμ' έπος, αμ' έργον- έσπευσε να υιοθετήσει τα αιτήματα για προστασία. Ο Μιχάλης Χρυσοχοϊδης σε συνέντευξη τύπου που έδωσε στη Θεσσαλονίκη ανακοίνωσε τα εξής: «Πλέον η ενδοοικογενειακή βία, η κακοποίηση και η παραβατικότητα ανηλίκων, η έμφυλη βία, η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η προστασία των ευάλωτων ομάδων, τα θέματα προστασίας των ζώων, όλα αυτά εντάσσονται στην ομπρέλα μιας κεντρικής υπηρεσίας». Μιας που τα παραπάνω ζητήματα στοχεύουν στους ίδιους ανθρώπους, γιατί να μην συγκεντρωθούν όλα κάτω από μια ενιαία διαχείριση;

1. Bergès, Françoise, *Μια φεμινιστική θεωρία της βίας. Για μια αντιρατσιστική πολιτική της προστασίας*, μετάφρ. Αριάδνη Μοσχόνα, Εκτός Γραμμής, 2025. Στο υπόλοιπο κείμενο όπου βάζουμε απλά αριθμό σελίδας θα αναφερόμαστε σε αυτήν εδώ την έκδοση.

2. «Θυματοκεντρική Πολιτική. Καταγραφή, έλεγχος και διαχείριση της ανήλικης εργατικής δύναμης στο χθες και στο σήμερα», *Antifa* #90, 05/2024

3. Περισσότερα για αυτή την ιδέα θα βρείτε στο «Μπορώ να δουλέψω; Αυτή είναι η πρώτη ερώτηση. Ανήλικοι μετανάστες εργάτες, εκμετάλλευση εργασίας και δομές στρατόπεδα», *Antifa* #93, 12/202